

Krister Stoor, forskare vid avdelningen för Samiska studier vid Umeå universitet, var en av dem som sänkte ned näveraskarna med kvarlevor vid Gammplatsen.

HISTORISKA MUSEET OCH SVENSKA KYRKAN BER OM URSÄKT

Repatrering av 25 samer

För snart 70 år sedan lyftes kvarlevorna efter flera tiotals individer från sina gravar i Lycksele, allt för att bereda plats för ett nybygge.

På Urfolkens dag, den 9 augusti, kunde 25 samiska kranier återbegravas. Svenska kyrkan, liksom företrädare för svenska institutioner, bad om ursäkt vid en ceremoni.

Gammplatsen, en udde i Umeälven i centrala Lycksele, har sedan århundraden varit en samlingsplats för såväl samer och nybyggare som handelsmän. Här hölls marknader och ting och kyrkhelger firades på platsen. År 1607 byggdes den första kyrkan och 1632 inrättades en skola för ”lappojkar”. Öhn, som halvön då kallades, övergavs redan i slutet av 1700-talet.

I BÖRJAN AV 1950-TALET skulle man bygga på platsen och hittade då mänskliga kvarlevor. Enligt Historiska museets egen interna utredning fördes kranier och övriga kvarlevor i augusti 1950 till Stockholm för analyser. Och där blev allt liggande, trots att de, liksom övriga föremål skulle överföras till Västerbottens museum för arkivering.

Mer än sextio år senare hittades kvarlevorna i ett av Historiska museets arkiv för andra museers föremål. Trots

nya inventeringar saknas det fortfarande skelett från Gammplatsen.

I ett tal i samband med ceremonin sade Historiska museets nuvarande chef, Katherine Hauptman, att man med visshet kan säga att processen historiskt inte hade sköts ”tillfredsställande”.

”Det är med innerlighet jag vill be om förlåtelse för Historiska museets roll i den långa, orättfärdiga och sorgliga processen som har drabbat Gammplatsens människor”, sade hon, och tillade, att hon hoppas att man ska kunna skriva ett nytt kapitel i historieboken, ”ett kapitel där de offentliga institutionerna arbetar i god och ödmjuk dialog med företrädarna för det samiska folket”.

SVENSKA KYRKAN hade flera representanter på plats. Åsa Nyström, biskop i Luleå stift, var å samfundets vägnar ångerfull över hur tidigare generationer hanterat relationen med samerna.

”Som företrädare för Svenska kyrkan känner jag en särskild sorg över den roll som kyrkan spelat. Att orden om att vi alla är skapade till Guds avbild och lika i värde och värdighet inte fick det genomslag de borde ha haft. Att även kyrkans företrädare såg på begravda människor som intressanta benrester och inte skyddade deras gravar”, sa hon och blickade framåt.

”Svenska kyrkans arbete med sin vitbok beskriver och gör upp med kyrkans

Paulus Kuoljok, Sameetingets ordförande,
FOTO: MARIE BIRKL

Katherine Hauptman
är chef för Historiska museet.
FOTO: ERIK LERNESTÅL

Åsa Nyström, biskop
i Luleå stift.
FOTO: SVENSKA KYRKAN

handlande i relation till det samiska folket i historia och nutid.”

”I dag får ni återvända till er gravplats och den ska aldrig vanhelgas igen. Vi önskar er frid trots det som skedde.”

Sametingets ordförande, Paulus Kuoljok, talade på samiska och fortsatte med att jojka inför de återförda individerna.

Från Lycksele kommun närvarade kommunstyrelsens vice ordförande, Roland Sjögren (KD).

”Det som hände är en skam för oss och något som vi måste ta itu med. Det är vår skyldighet och vårt ansvar”, sa han.

Svenska staten företrädades av statssekreteraren hos kulturministern, Helene Öberg. Isitt tal berörde hon rasbiologins konsekvenser och berättade att dialogen inför att få till stånd en sanningskommission har inletts med Sametinget.

Vid sidan av att konstatera att staten i många fall har berövat samerna deras kultur, språk och identitet, kunde hon inte ge någon uttalande, tydlig ursäkt från statens sida till samerna. I stället säger hon att en sanningskommission är en ”viktig och prioriterad fråga”.

MEDAN JOJKEN FYLLENDE den andäktiga tystnaden från alla församlade brast solen slutligen igenom molntäcket och hjälpte bärarna av näveraskarna genom skogen och fram till den samiska begravningsplatsen. Sextionio år efter att de hade grävts upp.

JOHAN LINDSTÉN

Lasses Birgitta avrättades

■ **HON GJORDE ALLA FEL** man kunde och för det fick hon sona med sitt liv. "Lasses Birgitta" dömdes obönhörligen för häxeri till döden på Öland 1550. Då var det ännu tidigt i häxprocessernas tid – hon avrättades genom halshuggning.

I april samma år hade hon bekämt att hon vid midnatt hade försökt väcka en död man till liv ur hans grav på Kastlösa kyrkogård på södra Öland. Hon förhördes om saken i Algutsrum på Öland av fogden och skrivaren på Kalmar slott.

Hon berättar att hon efter att ha vandrat tre varv runt kyrkogården om natten ska ha gått fram till kyrkan och blåst in i portens nyckelhål så att den öppnade sig. Med fanns två bönder. Väl inne i kyrkan, började hon leta efter prästdräktens stola men lyckas inte hitta den. Hon beslutar sig då för att ge upp försöket och låser efter sig när hon går – på samma sätt som hon öppnade porten: genom att blåsa i nyckelhålet.

Men det stannar inte där, för inför fogden och skrivaren vidgår hon att hon har gjort ytterligare ett besök i kyrkan, och då lyckas hon hitta stolan.

Med den i handen har hon tagit sig ut på kyrkogården igen och där gått tre varv "motsols runt kyrkan, sade från sig Gud och till Djävulen", skriver Bengt Ankarloo i boken "Satans raseri".

EN FÖRSTÄRKT häradsnämnd vägrade att frikänna henne. Domen avkunnades och gjorde klart att hon skulle halshuggas för sina tilltag. De båda bönder som varit med henne vid det första tillfället fick dryga böter men klarade nacken.

Lasses Birgitta går till historien som ett ovanligt fall, både utifrån det faktum att hon sannolikt kan ha varit den första kvinna som dömdes till döden för häxeri eller trolldom i landet, dels för

Den klövsadlade Kastlösa kyrka – med två torn, ett i öster och ett i väster – år 1634 på en bild av arkeolog Johannes Haquini Rhezelius. Kyrkan ersattes av den nuvarande kyrkan 1855. (Bildens beskuren i nederkant.)

BILD: KALMAR LÄNS MUSEUM

"Djävulen lyser oftast med sin frånvaro."

Peter Danielsson

att det hon gjorde var knutet till kyrkan i allmänhet och en kyrkogård i synnerhet, något tämligen ovanligt.

– Det vanligaste var i stället att de som anklagades beskyldes för att ha fört sjukdom på någons kreatur, försökt bota sjukdomar med besvärjelser, stöld och för att utgivit sig för att kunna hjälpa till med annat som den världsliga världen inte klarade av. Men Djävulen lyser oftast med sin frånvaro, berättar Peter Danielsson, historiker och antikvarie på Kalmar läns museum.

– Förbunden med djävulen och resorna till Blåkulla får ändå ses som ovanliga, även om det är det som man talar om när häxor kommer på tal.

JU LÄNGRE BORT från Europas centrum och ut i periferin man kommer vid den här tiden, desto fler män är det som anklagas för trolldom.

– I Småland, dit vi även får räkna Öland i det här fallet, genomförs trolldomsprocesserna tidigare än på andra håll. Redan 1550 får ju Lasses Birgitta sin dom, och det är både män och kvinnor som anklagas.

1492 avrättas Eric Clauesson genom

stegling efter att ha dömts för trolldom, förnekat Gud, svurit sig till Djävulen och stulit av sin husbonde. Den domen anses inleda den svenska jakten på trolldom, häxor och trollgubbar i Sverige.

Men de stora processerna i sydöstra Sverige kommer först på 1610-talet. Det hänger bland annat samman med en bödel i Jönköping, Mäster Håkan.

– Denne man var vad man skulle kunna kalla för en urspårad akademiker som hade läst på om häxprocesser. Han tog det som sin livsuppgift – och en viktig inkomstkälla – att medverka till att folk dömdes och avrättades, berättar Peter Danielsson.

Han kände till häxprovet, häxmärket, en rad tortyrmetoder och mycket annat som användes mot häxor utomlands, och det drog han nytta av i sitt dagliga värv även i Sverige.

– SEDAN SKA DET DRÖJA till 1660-talet innan man har stora trolldomsprocesser, då i trakterna av Ålem och Mönsterås norr om Kalmar. Och åter igen är det mest män som anklagas.

Det handlar om signeri, alltså besvärjelser, trolldomsformler och försök att avvärja eller framkalla krafter från det övernaturliga, och lövjeri, där man använder örter för att bota sjukdomar.

– Det är ju den världsliga rätten som driver målen och intekyrkan. Samtidigt kan man tänka sig att kyrkan uppfattar trolldomen som en kamp mellan det onda och det goda. Prästerna ses ju också som skolade och kan ha stött på tankegodset vid sin utbildning, säger Peter Danielsson.

Ända fram till 1778 års sedan trolldom ett brott i Sverige, då Gustav III plockar bort trolldom som en straffbar handling.

JOHAN LINDSTÉN

ErikssonsKarosseri
MALUNG SWEDEN

Vi har byggt inredningar i Sverige till Mercedes Benz och Ford transportbilar sedan 2004 och utvecklat fordonen till att bli klassledande i begravningsbranschen. Vår verksamhet har sin bas i Malung med försäljning, produktion och produktutveckling.

Vill du veta mer? Gå in på erikssonskarosseri.se

Svensktillverkad
Malung Sweden

efter häxeri

Häxprocesserna i Mora på ett tyskt kopparstick från 1670. I förgrunden djävlar och häxor. Där ovan förhörskommissionen med en hop klagande kvinnor och barn som avger vittnesmål. En fångknekt driver fram en flock fångslade häxor och trollkarlar. Omkring bålet där de dömda brinner, syns häxor som bortför barn på sopkvastar, bockar och dynggrepar, medan demoner i djurskepnad tumlar i luften.

BILD: OKÄND UPPHOVSMAN

Stolan är en central del av prästens dräkt

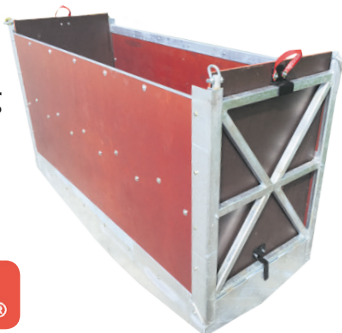
■ **Symboliserar Kristi ok** och den börda som prästen i egenskap av Kristi tjänare bär. Dess färg varierar med den aktuella liturgiska färgen.

■ **Stolan bärs ofta okorsad**, men i Svenska kyrkan bär prästen den normalt korsad till alba eller röcklin.

Källa: Wikipedia, NE

Äntligen gravstämp som gör gravgrävningen tryggt och säkert där all stämpling sköts från grävarhytten.

Se film www.youtube.com, sök på Björnadon.

BjörnaDon®

Provtryckt och godkänd av RISE. För mer info ring 0662-10008, konstruktör Everth Nilsson 0761482648 eller se hemsida www.Bjornavagnar.se

Företablerade träd
Kompetens
 Hållbarhet **Kvalitet**
Service
 Samarbetspartner
Premium

Stångby

Rätt växt till ditt projekt

www.stangby.nu